

Sporen van Transcendentie

2

Petra Bolhuis
Maieutiek voorjaar 2021

1

Kant (1724-1804)

In de tijd van Kant begint een onderzoeksterrein dat in de 20ste eeuw zal culmineren in de scheiding tussen het continentale denken en het Anglo-Amerikaanse denken (N.B. onderstaande is grofweg!!)

- Continentale denken is rationalistisch en vaak idealistisch, (hermeneutiek, fenomenologie)
- Anglo-Amerikaanse denken is empirisch en vaak materialistisch (analytische, pragmatisme)

2

Vóór Kant

- Heel kort gezegd is het denken van de filosofie georiënteerd geweest op een theïstische leest, die het probleem van kennis minder prangend maakte.
- Belangrijker was bijvoorbeeld de vraag naar het kwaad.
- Kennis als epistemologisch probleem staat centraal bij Descartes, maar die lost dat wel theïstisch op.
- Wel ligt nu de epistemologie ter tafel. En de theïstische zekerstelling wordt vervolgens in twijfel getrokken.

3

Wat is waarheid na Descartes?

A. Rationalistische metafysica (Leibnitz, Wolff)
B. Empirisme (Locke, Hume)

Kant schreef dat Hume hem uit zijn 'dogmatische sluimer' had gewekt. Deze invloed resulteerde in zijn beroemde Kritiek van de zuivere rede.

4

Na 1781 Kant als bruggenbouwer

Kant begrijpt enerzijds de behoefte die, m.n. op het continent, maakt dat men de fundamenteën van de kennis over de wereld en de bron van moraal zoekt in iets dat de materie en de zintuiglijke waarneming daarvan overstijgt. Maar hij begrijpt ook dat empirische waarneming en de materie zelf een rol moeten krijgen in de kennis die mensen opbouwen over hun werkelijkheid.

5

Even terug naar vorige week-1

Rationalist Leibnitz (1646-1716)denkt de dat rede (en dus niet de zintuigen) toegang kan krijgen tot één universele waarheid over de werkelijkheid zoals die is.

- Wiskunde en logica (alfabet van ideeën)
- Monaden. De basis van alle kennis is een weergave van de totaliteit in elk element (monade). De monade kijkt niet naar buiten, maar heeft interne kennis van de totaliteit.

6

Even terug naar vorige week-2

Empirist Hume (1711-1776) zegt dat er geen kennis kan ontstaan als we geen ervaringen opdoen.

Betrekkingen worden niet bediscussieerd en anders is er contradictie (wit is niet zwart)

Matters of fact:

- 1 directe ervaring/herinnering
- 2 indirecte ervaringen = gewoonte

Transcendentie_Maieutiek_college 2

7

Kant vindt Hume overtuigend, maar..

Kant zegt dat ervaring en rede alleen **samen** kennis leveren.

Synthese (belangrijke term bij Kant)

Synthetisch is hier dat de ervaringen geordend worden door het verstand. Kant wil, anders dan Hume, geen genoegen nemen met *custom and believe*. Hij wil de objectiviteit behouden of herwinnen.

Transcendentie_Maieutiek_college 2

8

Kant en objectieve kennis

Ondanks de introductie van kennis die niet aan een god of een ziel is gekoppeld, maar ontspringt aan de ervaring. (empirisme) behoudt Kant de objectiviteit door te zeggen dat ons verstand deze kennis objectief ordenen kan. (rationalisme)

Maar daarmee verliezen we ook iets. We zijn nu los van de wereld an und für sich.

Transcendentie_Maieutiek_college 2

9

Copernicaanse wending

De natuur richt zich naar de aard van het menselijke kenvermogen in plaats van dat we ons afvragen wat ons kenvermogen moet doen om de natuur te leren kennen.

Dus empirische kennis is nu gevoegd in synthetische kennis a-priori. Voorafgaand aan de ervaring is er een ordening (dat zijn bij Kant categorieën) die de ervaring bepaalt.

Transcendentie_Maieutiek_college 2

10

De terminologie

Analytisch oordeel =

Predicaat is besloten in het subject

v.b. lichamen zijn uitgebreid

Synthetisch oordeel =

Predicaat is niet besloten in het subject.

v.b. deze hond is vals

Apriori = voorafgaande aan, of los van, de ervaring

Aposteriori = zintuiglijk of door de ervaring

Transcendentie_Maieutiek_college 2

11

Kant synthetische oordelen a priori

a posteriori synthetische oordelen = ervaring + kennis voorbeeld de hond bleek vals.

a priori analytische oordelen = wat je beweert zit al wat je noemt vervat voorbeeld alle lichamen zijn uitgebreid.

a priori synthetische oordelen = ruimte en tijd, zijn mogelijkheidsvoorwaarden voor het hebben van elke ervaring.

Transcendentie_Maieutiek_college 2

12

Praktische rede kent imperatieven

Wat moet de mens doen?

Daarbij brengt Kant een verschil aan dat leidt tot antinomieën/ paradoxen;

1. De synthetische oordelen a-priori (die gaan over de wereld die we met ons verstand kunnen kennen) zeggen dat we causale gedetermineerde wezens zijn.
2. De praktijk van de rede ervaart ons als vrije wezen die verantwoordelijk zijn voor ons gedrag.

Transcendentie_Maieutiek_college 2

13

Metafysica bij Kant

Er is zegt Kant een transcendente werkelijkheid waarin wij aanwezig zijn als morele wezens. Deze werkelijkheid is in de fenomenale werkelijkheid (terrein van de theoretische rede) niet te bewijzen, maar in de noumenale werkelijkheid (de dingen an sich) bestaat het wel.

Daarmee wordt de metafysica vooral iets dat een relatie heeft met het ethisch handelen. Metafysica (die ooit epistemologische zekerheid gaf) gaat nu vooral over wat wij **niet met** ons verstand kunnen bereiken.

Transcendentie_Maieutiek_college 2

14

Categorische imperatieven

Categorisch = het is ongeacht de inhoud overal en altijd geldig.

Imperatief; je moet ernaar handelen. (Plichtsethiek)

In ethische zin heeft het subject bij Kant betekenis gekregen als moreel verantwoordelijke drager van rechten en als doel in zichzelf.

Transcendentie_Maieutiek_college 2

15

Jaspers en Kant

“We zien volgens Jaspers dus een dubbele werking van Kant uitgaan; enerzijds wordt er in zijn filosofie ruimte voor de primaire zijnservaring van het subject geschapen, anderzijds is zijn kritische filosofie streng tegenover verabsolutering daarvan; het menselijk kennen is wezenlijk relatief en beperkt” (22)

Maar hij vindt ook het ‘ik denk’ van Kant tekort doen aan het ‘ik ben’ dat de filosofie nodig heeft. We gaan richting het existentialisme.

Transcendentie_Maieutiek_college 2

16